

**ВИСОКА ШКОЛА СТРУКОВНИХ СТУДИЈА ЗА ВАСПИТАЧЕ И
ПОСЛОВНЕ ИНФОРМАТИЧАРЕ - СИРМИЈУМ**

**ВРТИЋ КАО МЕСТО САМОВРЕДНОВАЊА И
РЕФЛЕКСИВНЕ ПРАКСЕ ВАСПИТАЧА**

МАСТЕР РАД

Професор:

Др Исидора Кораћ, проф.

Студент:

Анђела Сташевић

59/2020 - М

Сремска Митровица, 2024. год.

САДРЖАЈ

УВОД.....	3
1. Значај самовредновања и рефлексивне праксе васпитача.....	4
2. Претходна истраживања	6
МЕТОДОЛОГИЈА ИСТРАЖИВАЊА	8
1. Проблем истраживања	8
2. Циљ и задаци истраживања	9
3. Методе, технике и инструменти истраживања.....	9
4. Узорак истраживања	10
5. Начин обраде података	11
РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА.....	12
1. Сврха самовредновања и рефлексije.....	12
2. Ставови васпитача о процесу самовредновања у предшколској установи.....	15
3. Ставови васпитача према рефлексiji у васпитно-образовној пракси	19
ДИСКУСИЈА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА	21
МОГУЋНОСТ ПРИМЕНЕ РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА.....	23
ЗНАЧАЈ ПРОФЕСИОНАЛНОГ УСАВРШАВАЊА И РЕФЛЕКСИВНЕ ПРАКСЕ ВАСПИТАЧА	24
1. Хоризонтално учење и рефлексивна пракса две или више установа	25
2. Примери промена праксе:.....	26
3. Хоризонтално учење на нивоу установе	29
4. Примери промена праксе:.....	30
ЗАКЉУЧАК	33
ЛИТЕРАТУРА	34
ПРИЛОГ	36
Прилог 1: Анкета о ставовима васпитача према самовредновању и рефлексiji у предшколској установи.....	36

УВОД

Основе програма предшколског васпитања и образовања "Године узлета" (2018) стављају пред васпитаче нове изазове. У овом динамичном окружењу, нагласак на унапређењу професионалног развоја васпитача постаје кључан. Свестране трансформације, усмерене ка побољшању квалитета предшколског образовања, нужно захтевају да васпитачи активно учествују у процесима хоризонталног учења, рефлексивне праксе и самовредновања. Овај истраживачки рад ставља фокус на анализу актуелне праксе унутар вртића, разматрајући како васпитачи интегришу поменуте елементе у свој свакодневни рад.

Хоризонтално учење, као кључна компонента, представља платформу за међусобну размену искустава, знања, умења, вредности и ресурса међу васпитачима. Кроз овај вид учења, васпитачи имају прилику не само усвојити нова знања већ и делити сопствена искуства и праксе, стварајући динамичну заједницу учења. Паралелно, процес рефлексивне праксе омогућава васпитачима да дубље разумеју сопствене одлуке, идентификујући шта функционише и шта захтева побољшања.

Самовредновање постаје средишњи елемент учења и раста, где васпитачи активно процењују сопствени рад, постављајући циљеве и идентификујући области за лични развој. Ова самосвест и жеља за усавршавањем често су кључне за дугорочни професионални успех васпитача и квалитет предшколског образовања које пружају.

У склопу истраживања, размотрила сам ставове васпитача о рефлексивности и самовредновању у вртићу. Ово истраживање има за циљ не само сагледавање тренутног стања већ и идентификацију потреба за унапређењем, доприносећи тако даљем развоју предшколског образовања и васпитања у светлу реформе система.

1. Значај самовредновања и рефлексивне праксе васпитача

Самовредновање и рефлексивна пракса васпитача имају кључну улогу у унапређењу квалитета образовања и васпитања у предшколским установама из неколико разлога. Самовредновање омогућава васпитачима да анализирају властите поступке, праксе и одлуке. Кроз рефлексивну праксу, васпитачи имају прилику да континуирано уче из својих искустава, идентификују јача и слабија подручја и раде на сопственом професионалном развоју. Ово доприноси стварању компетентних стручњака у области предшколског васпитања и образовања.

Процес самовредновања помаже да се боље разумеју вредности које желимо да постигнемо у пракси као и да се обезбеди заједничко разумевање критеријума вредновања и омогућава критичке увиде који су од суштинске важности не само за унапређивање праксе већ и за унапређивање самог процеса самовредновања.

Кроз самовредновање, васпитачи могу боље разумети како њихове одлуке и поступци утичу на децу. Тиме се побољшавају интеракције између васпитача и деце, стварајући подржавајуће окружење за учење и развој.

Кроз процес рефлексивне праксе, васпитачи имају прилику да идентификују најефикасније стратегије подршке деце. Ова спремност на анализу и прилагођавање доприноси континуираном унапређењу васпитно-образовне праксе.

Савремена концепција васпитања и образовања наглашава да акциона истраживања пружају прилику практичарима за преузимање активне улоге у остваривању промена васпитно-образовне праксе, лични професионални развој и унапређивање квалитета рада предшколске установе (Кораћ, 2019: 33). Акционо истраживање подразумева спирални, цикличан процес, који започиње проблематизовањем постојеће праксе од стране практичара, њеним критичким преиспитивањем, планирањем и покретањем акција у правцу решавања проблема, праћењем и проценом резултата предузетих акција кроз рефлексивну праксу, а затим, покретањем новог циклуса, ревидирањем плана и новом акцијом. Кроз описан процес, практичари размењују своја искуства о предузетој акцији, заједно долазе до увида проблема, на основу којих реконструишу лично разумевање одређеног аспекта праксе

и договарају се о следећем кораку акције. На тај начин, пракса се преиспитује из перспективе различитих учесника, кроз дијалог и односе сарадње и колаборације.

Рефлексивна пракса омогућава васпитачима да развијају сопствене теорије о васпитавању и образовању. Разумевање властитих вредности, претпоставки и веровања помаже им да обликују свој педагошки приступ. Ова интроспекција доприноси развоју јасних педагошких филозофија, што је кључно за доследност и аутентичност у васпитној пракси. Рефлексивна пракса омогућава професионалцима у предшколском образовању да развијају сопствене теорије рада, филозофију и педагогију, пружајући драгоцене податке о њиховом професионалном расту. Дубока рефлексивна укључује размишљање о властитим вредностима, претпоставкама и веровањима, а циљ је боље разумети своју улогу као едукатора и како властите вредности и уверења утичу на оно што радимо и зашто то радимо. Кроз рефлексивну праксу, васпитачи могу боље разумети свој професионални развој и како њихове вредности и веровања утичу на њихову педагогију. Ово може допринети унапређењу квалитета образовања и бриге о деци у раном детињству

Кроз континуирано унапређење праксе, самовредновање и рефлексивна пракса доприносе укупном квалитету предшколског васпитања. Фокус на индивидуалном и колективном усавршавању васпитача на крају се преноси на побољшање искустава деце у вртићу, што има дугорочне позитивне ефекте на њихов развој и учење.

Истраживање промена у вртићима, посебно кроз призму нових Основа програма, доприноси унапређењу квалитета образовања најмлађих, с дугорочним позитивним ефектима на њихову будућност. Разумевање прилагођавања праксе васпитача овим променама помаже у идентификацији најбољих пракси и омогућава континуирано побољшање вртичког окружења. Анализа промена у вртићима осветљава професионални развој васпитача, а кроз истраживање могу се идентификовати потребе за додатним обукама и подршком.

Самовредновање квалитета унутар предшколске установе је процес који покрећу и спроводе предшколске установе, а односи се на процењивање квалитета сопственог рада који служи унапређивању рада запослених, даљем развоју установе и пружању подршке за добробит деце и породица. Самовредновањем се подржава аутономија установе и развијају капацитети запослених за континуирано критичко преиспитивање постојеће праксе, уз уважавање специфичног контекста установе као

и преузимање одговорности за квалитет рада. Да би пракса била утемељена на важећем документу Основе програма предшколског васпитања и образовања *Године узлета* (2019) важно је да запослени континуирано преиспитују колико су њихова лична уверења у складу са теоријско-вредносним постулатима, како се то види у пракси, колико пракса подржава дате постулате, принципе, начела и др., где су потребне промене и који су кораци у њиховом увођењу (Лакичевић, Кораћ, Михајловић и Златаровић, 2022).

У установи посвећеној трансформаци у заједницу учења, професионални развој запослених, добија нову димензију заједничког проактивног учења (Ђерманов и Кораћ, 2023). Само у окружењу високог поверења, кроз заједничко истраживање, преиспитивање актуелне праксе, грађење заједничких вредности и знања, развија се самоефикасност код свих запослених и долази до рекултурације установе као система (Кораћ, 2018; Ђерманов и Кораћ, 2023).

2. Претходна истраживања

Мек Фарланд и сарадници (McFarland, Saunders & Allen, 2009) истраживали су значај самовредновања и рефлексије за професионални развој васпитача. Њихова истраживања су се фокусирала на утицај саморефлексије и самовредновања на развој вештина позитивног вођења код студената који се припремају постати васпитачи. Резултати истраживања показују да су вежбе саморефлексије и постављање циљева корисне у процесу учења вештина вођења, али није пронађена директна веза између дубине размишљања током саморефлексије и побољшања тих вештина.

Карлсон (Carlson, 2022) истражује рефлексивну праксу у предшколском образовању и њену улогу у расту васпитача као едукатора. Рефлексивна пракса омогућава професионалцима у предшколском образовању да развијају сопствене теорије рада, филозофију и педагогију, пружајући драгоцене информације о њиховом професионалном расту.

Дедај (2019) је уочила значај акционих истраживања за рефлексивну праксу васпитача. У овом раду истражује важност примене акционих истраживања у контексту рефлексивне праксе васпитача. Акционо истраживање представља посебан методолошки приступ који полази од идеје да се разумевање стварности најбоље стиче кроз активно учествовање у процесу промена у стварном друштвеном окружењу. Овај метод се заснива на пажљивом посматрању, планирању акција, самој акцији и накнадној рефлексiji. Васпитач, који се може назвати „рефлексивни практичарем“, препознаје потребу за променама, прати како те промене утичу на околину и динамику односа и критички разматра своје поступке. Овакав приступ омогућава васпитачу да непрестано усавршава своју праксу, побољшава своје вештине и постаје бољи професионалац у области васпитања и образовања деце.

Кораћ (2019) је спровела истраживање са циљем да утврди: 1) мишљење васпитача о актуелној пракси акционих истраживања у предшколским установама; као и 2) како васпитачи процењују допринос учешћа у акционим истраживањима, у контексту личног професионалног развоја и унапређивања рада предшколске установе. Налази истраживања указују да 97% васпитача препознаје личну професионалну добит од учешћа у акционим истраживањима унутар установе. Као највеће професионалне добити препознају: боље разумевање васпитно – образовне праксе; развијање и унапређивање постојећих професионалних компетенција; већу сигурност у раду и охрабрење да делују заједно унутар колектива, као и боље разумевање полазишта другог. Надаље, налази показују да сви испитани васпитачи, осим личне професионалне добити од учешћа у акционим истраживањима, препознају добит за целокупну установу. Они наводе да се кроз акциона истраживања: унапређује целокупна организациона клима предшколске установе, остварује хоризонтално учење запослених, успостављају ближи сараднички односи, истражују проблеми које практичари препознају као важне за праксу, остварује дељење моћи међу члановима колектива кроз заједничке акције.

МЕТОДОЛОГИЈА ИСТРАЖИВАЊА

1. Проблем истраживања

Основе програма предшколског васпитања и образовања "Године узлета" (2018) означиле су кључне промене у васпитно-образовној пракси васпитача. Ове промене су не само трансформисале начин на који се деца васпитавају и образују у предшколском периоду, већ су такође значајно утицале на професионални развој самих васпитача.

Фокус овог истраживања усмерен је на анализу процеса рефлексije и самовредновања унутар вртића, са циљем бољег разумевања њихове улоге и утицаја на квалитет предшколског васпитања.

Разматрање промена у васпитно-образовном сектору, нарочито кроз призму имплементације нових Основа програма, поставља основно питање о утицају ових промена на свакодневну праксу васпитача. У овом контексту, значај хоризонталног учења постаје кључан. Даје одговоре на питања како васпитачи међусобно деле искуства, знања, умења, вредности и ресурсе како би унапредили своју праксу, како овај облик учења доприноси професионалном развоју васпитача и квалитету васпитно-образовног рада. У том контексту, процеси рефлексije и самовредновања добијају посебан нагласак.

Дакле, проблем истраживања би се могао дефинисати на следећи начин: Која је улога хоризонталног учења, рефлексije и самовредновања у вртићу?

2. Циљ и задаци истраживања

Циљ истраживања је да се истраже ставови васпитача о рефлексији и самовредновању у вртићу.

Задаци истраживања:

1. Истражити како васпитачи виде сврху самовредновања и рефлексије.
2. Утврдити ставове васпитача о процесу самовредновања у предшколској установи.
3. Утврдити ставове васпитача према рефлексији у васпитно-образовној пракси.

3. Методе, технике и инструменти истраживања

У истраживању је била примењена дескриптивна метода, техника анкетања. Инструмент истраживања је анкетни упитник.

Дескриптивна метода у педагошким истраживањима користи се за детаљно описивање и анализу појава, стања или карактеристика у образовном контексту. Ова метода има за циљ да прикаже стварно стање без промена или манипулација, пружајући детаљне и конкретне информације о истраживаном феномену, у овом случају рефлексији и самовредновању у предшколском васпитању и образовању.

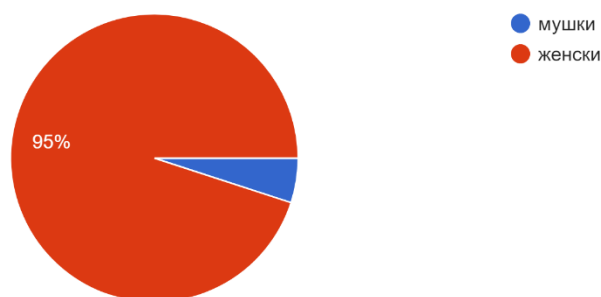
Техника анкетања представља један од начина за сакупљање података у оквиру дескриптивне методе. Овом техником истраживачи користе анкетне упитнике као средство за сакупљање података. Анкете су дизајниране са циљем да се добију информације од учесника истраживања. Ова техника обезбеђује ефикасно прикупљање података, њихову анализу и поређење.

4. Узорак истраживања

Узорак чине васпитачи ПУ „Радост“ Чачак. У истраживању је учествовало 20 васпитача. Структура узорка је анализирана према нивоу образовања и радном искуству у предшколској установи.

Структура узорка према полу показује да је 95% испитаника женског пола и 5% мушког пола (графикон 1).

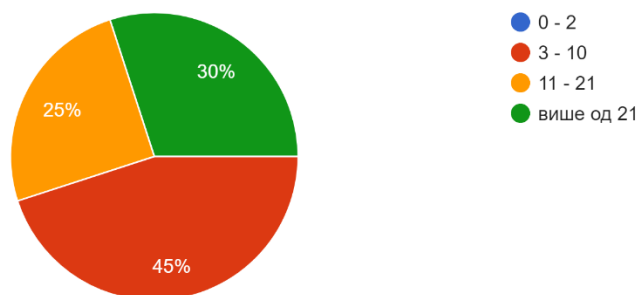
Пол:
20 одговора

Графикон 1 Структура узорка према полу

Структура узорка према дужини радног стажа показује да нема испитаника до 2 године радног стажа, 45% је до 10 година, између 11 и 21 године има 25% и 30% има стаж дужи од 21 године (графикон 2).

Године радног стажа:
20 одговора

Графикон 2 Структура узорка према радном искуству

Структура узорка према образовању показује да је највише васпитача са мастер студијама (45%), 30% има завршен факултет, 15% специјалистичке студије и 10% струковне студије (графикон 3).

Дипломирали сте на:
20 одговора

Графикон 3 Образовна структура узорка

5. Начин обраде података

Подаци добијени истраживањем обрађени су дескриптивном статистиком. Дескриптивна статистика омогућава сажет приказ и интерпретацију основних карактеристика и расподеле одговора на анкетна питања. Овакав приступ обраде података омогућава нам да добијемо увид у релевантне статистичке параметре, што ће допринети бољем разумевању ставова и пракси васпитача у вези са самовредновањем и рефлексijом.

РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Циљ истраживања је био да се истраже ставови васпитача о рефлексiji и самовредновању у вртићу.

Постављена су три истраживачка задатка:

1. Истражити како васпитачи виде сврху самовредновања и рефлексije.
2. Утврдити ставове васпитача о процесу самовредновања у предшколској установи.
3. Утврдити ставове васпитача према рефлексiji у васпитно-образовној пракси.

Резултати истраживања су груписани према истраживачким задацима.

1. Сврха самовредновања и рефлексije

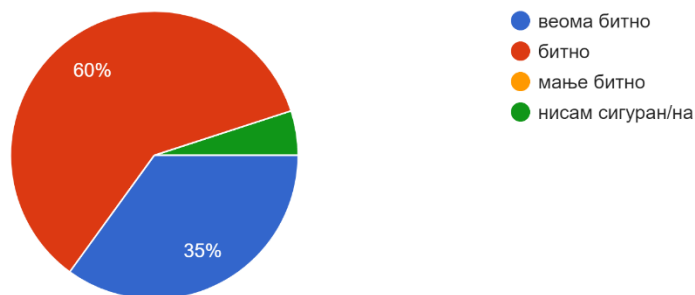
Први истраживачки задатак је био истражити како васпитачи виде сврху самовредновања и рефлексije.

Прво питање које се односило на овај истраживачки задатак је било: *Како оцењујете значај процеса самовредновања у оквиру Предшколске установе за Ваш професионални развој као васпитача?*

Највећи проценат (60%) васпитача сматра да је самовредновање у оквиру Предшколске установе битно за њихов професионални развој као васпитача, 35% сматра да је то веома битно и 5% није сигурно у његов значај (графикон 4).

Како оцењујете значај процеса самовредновања у оквиру Предшколске установе за Ваш професионални развој као васпитача?

20 одговора

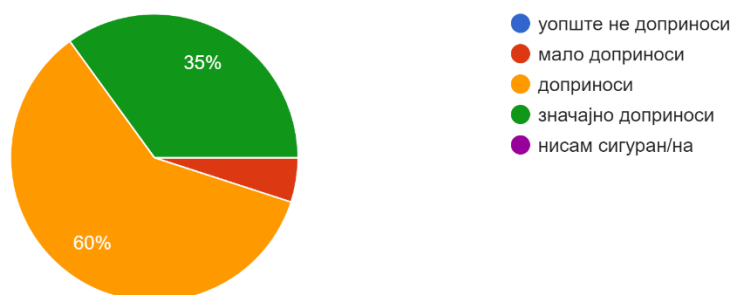
Графикон 4 Оцена значаја процеса самовредновања у оквиру ПУ

Друго питање је гласило: *У којој мери сматрате да процес самовредновања у оквиру предшколске установе доприноси унапређењу Ваших компетенција?*

Највећи проценат васпитача (60%) сматра да процес самовредновања доприноси развоју компетенција, 35% сматра да значајно доприноси и 5% да мало доприноси (графикон 5).

У којој мери сматрате да процес самовредновања у оквиру предшколске установе доприноси унапређењу Ваших компетенција?

20 одговора

Графикон 5 Допринос процеса самовредновања у ПУ унапређењу стручних компетенција

Треће питање је гласило: *Које предности видите у примени самовредновања у контексту рада са децом у вртићу?*

Све одговоре можемо сврстати у неколико категорија. Прва категорија су они који се односе на непосредан рад с децом (20%): *Унапређивање сопственог рада, приступа раду с децом, разумевање нових основа и њихове примене. Видим више интересовања код деце. Боља организација рада са децом и рефлексивност.*

Друга категорија, која је и најбројнија су одговори који се односе на преиспитивање сопствене праксе (50%): *Боље разумевање професије васпитача. Даје оквире ка квалитетној пракси. Продуктивнији рад васпитача. Вредновањем оног што смо урадили уочавамо где се могу увести побољшања, новине, шта је било добро. Лакше нам је да сагледамо шта треба да променимо у свом раду. Помаже ми да уочим које су промене потребне у раду. Унапређивање рада у свим областима. Преиспитивањем себе и своје праксе доприносимо преиспитивању добробити целог програма и система у ком радимо. Сталним преиспитивањем доприносимо бољем раду. Унапређивање праксе и мапирање слабих страна и рад на њима.*

Трећа категорија су одговори који се односе на шири контекст васпитно-образовног рада у установи (20%): *Сарадња, тимски рад. Истраживање, проналажење решења за нове активности. Побољшавање организације васпитно-образовног рада. Унапређење васпитно-образовног рада.*

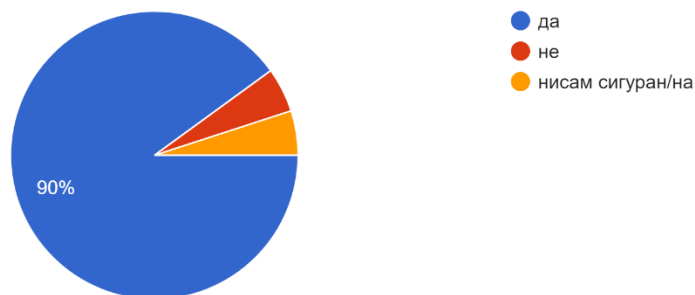
Један проценат (10%) васпитача није дао одговор на ово питање.

Следеће питање је било: *Да ли сматрате да самовредновање доприноси бољем разумевању Ваше улоге као васпитача?*

Да самовредновање доприноси бољем разумевању улоге васпитача сматра 90%, није сигурно 5% и 5% сматра да не доприноси (графикон 6).

Да ли сматрате да самовредновање доприноси бољем разумевању Ваше улоге као васпитача?

20 одговора

Графикон 6 Допринос самовредновања разумевању улоге васпитача

2. Ставови васпитача о процесу самовредновања у предшколској установи

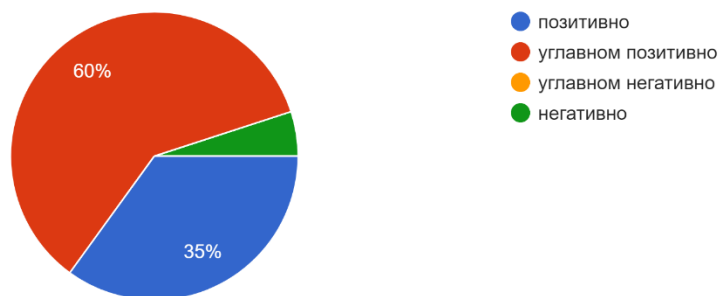
Други истраживачки задатак је био да се утврде ставови васпитача о процесу самовредновања у предшколској установи.

Прво питање је гласило: *Како описујете своје искуство у спровођењу самовредновања у предшколској установи?*

Одговори показују да 60% има углавном позитивно искуство, 35% позитивно и 5% негативно (графикон 7).

Како описујете своје искуство у спровођењу самовредновања у предшколској установи?

20 одговора

Графикон 7 Искуство у спровођењу самовредновања у ПУ

Наредним питањем је требало образложити искуство у спровођењу самовредновања. Негативно искуство је образложено тиме да *није лепо представљен концепт самовредновања* (5%). Један испитаник није дао одговор на ово питање (5%). Остали испитаници (90%) су навели као разлоге за позитивно и углавном позитивно искуство то што им даје смернице за унапређење рада, омогућава сарадњу и тимски рад, али најисцрпнији одговор гласи: *Састанци тима за самовредновање који се спроводе на нивоу установе веома доприносе побољшању у сарадњи запослених у установи као и у начину рада са децом. Мој одговор на претходно питање је - углавном позитивно- само из разлога што још увек покушавамо да се снађемо у новом начину самовредновања и верујем да ће временом тај процес за нас бити све лакши и квалитетнији.*

Наредно питање гласило је: *Које баријере или изазове идентификујете у вези са процесом самовредновања у предшколској установи?*

Да нема баријера и изазова сматра 15% васпитача.

Као изазове васпитачи виде сарадњу и укључивање свих родитеља, висок ниво тимског рада, вредновање одређених стандарда, ресурсе и рад у отежаним условима (35%).

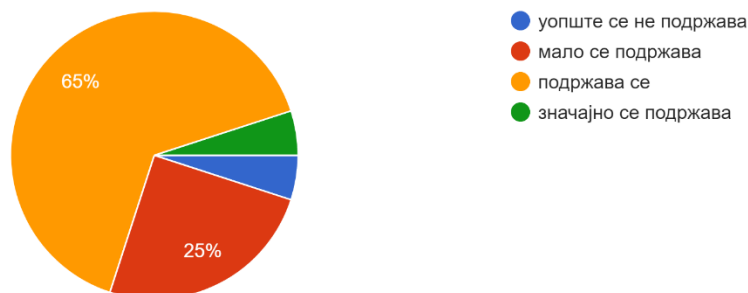
Баријере које васпитачи уочавају површноост, осећај присиле, нереалност у процени, недовољно јасно изношење свог мишљења и некритичност, као и то да немају сви исти став према значају и потреби самовредновања и недовољно разумевање самог процеса самовредновања (50%).

Следеће питање је гласило: *Колико се по Вашем мишљењу подржава процес самовредновања од стране руководства установе?*

Највећи проценат (65%) сматра да се овај процес подржава од стране руководства, 25% да се мало подржава, 5% да се значајно подржава и 5% да се уопште не подржава (графикон 8).

Колико се по Вашем мишљењу подржава процес самовредновања од стране руководства установе?

20 одговора

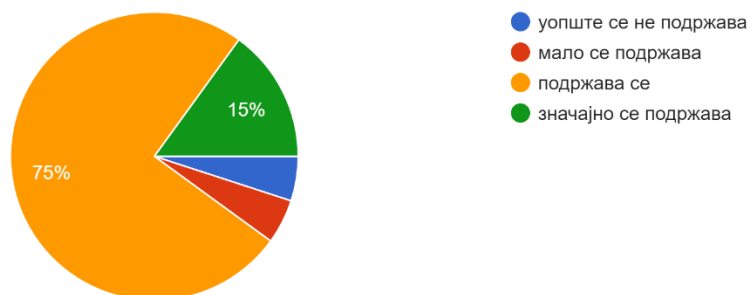
Графикон 8 Подришка руководства ПУ у процесу самовредновања

Такође су васпитачи требали да изнесу свој став на питање: *Колико се по Вашем мишљењу подржава процес самовредновања од стране стручне службе установе?*

Да се овај процес не подржава од стране стручне службе сматра 5%, да се мало подржава 5%, 15% сматра да се значајно подржава и највећи проценат (75%) да се подржава (графикон 9).

Колико се по Вашем мишљењу подржава процес самовредновања од стране стручне службе установе?

20 одговора

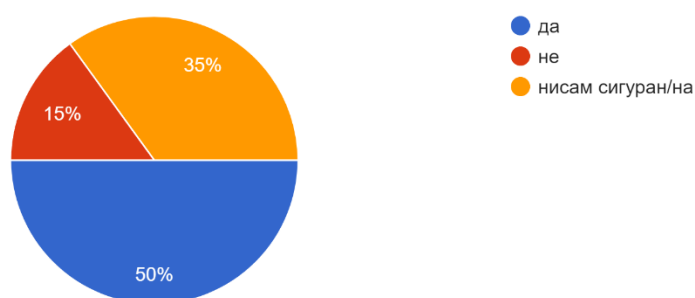
Графикон 9 Подришка стручне службе ПУ у процесу самовредновања

Наредно питање је било: *Да ли сматрате да постоје области у којима би самовредновање могло бити унапређено у Вашем вртићу?*

Половина васпитача (50%) сматра да постоје области у којима би самовредновање у вртићу могло бити унапређено, 35% није сигурно и 15% сматра да не постоје области у којима би се могло унапредити самовредновање у њиховом вртићу (графикон 10).

Да ли сматрате да постоје области у којима би самовредновање могло бити унапређено у вашем вртићу?

20 одговора

Графикон 10 Области за унапређење процеса самовредновања

Васпитачи који су одговорили позитивно на претходно питање, требали су да наведу које области за унапређивање самовредновања у њиховој установи виде. Иако су сви испитаници били из исте установе, њихови одговори се разликују. Њих шест (35%) није одговорило или нема предлоге. Да простора за унапређење процеса самовредновања има у свим областима вредновања, сматра 20% васпитача, где се истиче одговор: *У нашем вртићу је пожељно је унапредити самовредновање у свим областим, у свим фазама и у свим заједницама учења самовредновања јер нисмо на добром нивоу знања и практичне примене самовредновања*

Да би требало унапредити самовредновање у области компетенција и професионалне заједнице учења сматра 10%, област сарадње са породицом и локалном заједницом 20% и по 5% сматра да су то области уређења простора, васпитно-образовног рада и веће укључивање стручне службе.

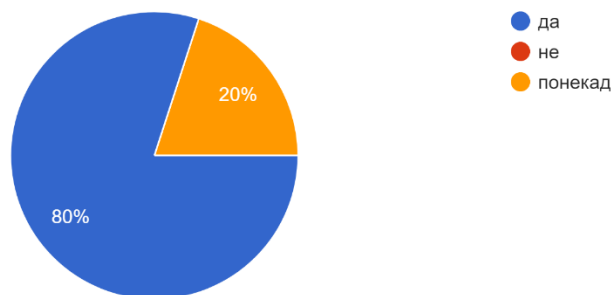
3. Ставови васпитача према рефлексији у васпитно-образовној пракси

Трећи истраживачки задатак је био да се утврде ставови васпитача према рефлексији у васпитно-образовној пракси.

Прво питање је гласило: *Да ли приступате рефлексији у односу на сопствени рад након завршеног пројекта/теме?*

Код овог питања нема негативних одговора, 20% понекад приступа рефлексији у односу на сопствени рад након завршеног пројекта/теме и 80% је одговорило потврдно (графикон 11).

Да ли приступате рефлексији у односу на сопствени рад након завршеног пројекта/теме?
20 одговора

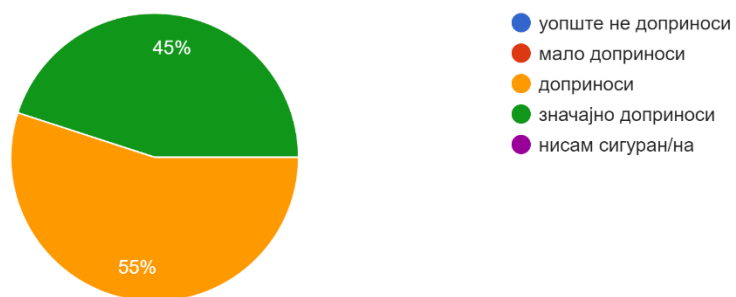
Графикон 11 Рефлексија сопственог рада након завршеног пројекта/теме

Последње питање је гласило: *У којој мери сматрате да овакав начин рефлексије доприноси унапређењу васпитно-образовног рада?*

Сви васпитачи сматрају да овакав вид рефлексије доприноси унапређењу васпитно-образовног рада, и то 55% се изјашњава да доприноси, а 45% да значајно доприноси (графикон 12).

У којој мери сматрате да овакав начин рефлексије доприноси унапређењу васпитно-образовног рада?

20 одговора

Графикон 12 Допринос рефлексије унапређењу васпитно-образовног рада

ДИСКУСИЈА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

Већина васпитача изразила је значајну подршку (60%) процесу самовредновања, наглашавајући његову важност за њихов професионални развој. Само мали број (5%) није сигурно у његовом значају.

Већина учесника (60%) сматра да самовредновање значајно доприноси развоју њихових компетенција, што показује његову значајну улогу у сталном усавршавању.

Одговори указују на значајне користи самовредновања, укључујући унапређење организацију рада са децом, промишљање нових активности, истраживање и проналажење решења, као и побољшање разумевања професије и саморазвој.

Већина учесника (90%) сматра да самовредновање значајно доприноси бољем разумевању њихове улоге као васпитача, што указује на његову важност у стварању свести о њиховој улози у васпитно-образовном процесу.

Може се закључити да резултати истраживања укажују на широку подршку самовредновању као средству за унапређење професионалног развоја васпитача у предшколским установама, као и на његов значај у побољшању квалитета рада са децом.

Већина васпитача има позитивно искуство у спровођењу самовредновања, што указује на његову релативну успешност. Они који су изразили негативно искуство најчешће су га повезали са нејасношћу или преопширношћу концепта самовредновања.

Васпитачи су идентификовали неколико баријера и изазова у вези са процесом самовредновања, укључујући сарадњу с родитељима, нереална очекивања и недовољно разумевање самог процеса. Ови изазови могу ограничити успешност самовредновања у установи.

Већина васпитача сматра да их руководство и стручна служба установе подржавају у процесу самовредновања. Оваква подршка може бити кључна за успех самовредновања и његово интегрисање у радну културу установе.

Постојећи резултати такође наглашавају потребу за унапређењем самовредновања у различитим аспектима, укључујући компетенције, сарадњу с породицом и локалном заједницом, као и веће укључивање стручне службе установе.

На основу ових резултата, било би корисно да установа преиспита своје постојеће праксе самовредновања, обезбеди додатну обуку и подршку васпитачима и активно ради на уклањању идентификованих баријера и изазова.

Већина васпитача (80%) регуларно приступа рефлексiji у односу на свој рад након завршетка пројекта или теме. Ово указује на јачи фокус на процесе самоевалуације и учења из претходних искуства.

Сви васпитачи сматрају да рефлексija доприноси унапређењу васпитно-образовног рада. Већина их (55%) сматра да доприноси, док 45% их сматра да значајно доприноси. Ово показује уверење васпитача у важност процеса рефлексije и његов позитиван утицај на квалитет њиховог рада.

Ови резултати указују на стручни и ангажовани приступ васпитача процесу рефлексije. Њихова отвореност и ангажованост у процесу самоанализе и учења из претходних искуства може допринети континуираном унапређењу квалитета васпитачког рада и као такав, овај процес може бити од суштинског значаја за повећање ефикасности предшколског образовања.

МОГУЋНОСТ ПРИМЕНЕ РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

Фокус истраживачког рада био је на динамици промена у предшколском васпитању и образовању, посебно у вези са имплементацијом Основа програма предшколског васпитања и образовања “Године узлета” (2018.)

Истраживање је обухватило комплексне трансформације које су се десиле у васпитно - образовној пракси васпитача након имплементације поменутог документа. Анализирао сам како су васпитачи прилагодили своју праксу у складу са захтевима новог програма, фокусирајући се притом на аспекте хоризонталног учења, процеса рефлексивне и самовредновања у оквиру вртића. Овај приступ омогућио ми је сагледавање како се промене рефлектују на међусобну сарадњу васпитача, њихове индивидуалне праксе и на квалитет васпитно образовног процеса.

Идентификација најбољих пракси и анализа како васпитачи интегришу хоризонтално учење, рефлексивну и самовредновање пружила је драгоцене увиде за унапређење васпитнообразовне праксе.

Резултати овог истраживања такође имају импликацију за професионални развој васпитача јер пружају смернице за подршку у виду додатних обука и ресурса. Кроз сагледавање дубљих слојева промена у предшколском васпитању и образовању, истраживање је допринело разумевању како промене утичу на квалитет васпитања најмлађих и тиме се стварају основе за континуирано унапређење предшколског сектора. Налази истраживања могу дати допринос у грађењу слике о актуелној пракси самовредновања и рефлексивне праксе васпитача, као део евалуације њиховог професионалног развоја. Налази добијеног истраживања могу се користити приликом осмишљавања концепције програма стручног усавршавања, оних модела који подразумевају партнерство, заједничке акције, рефлексивну праксу, континуиран процес учења и унапређивања компетенција васпитача.

Инструмент истраживања Упитник који је коришћен у овом раду може послужити практичарима за процену стања унутар установе и праваца промене за јачање њихових вештина самовредновања и рефлексивне праксе.

ЗНАЧАЈ ПРОФЕСИОНАЛНОГ УСАВРШАВАЊА И РЕФЛЕКСИВНЕ ПРАКСЕ ВАСПИТАЧА

Стручно усавршавање васпитача почиње његовим уласком у практичан рад јер тек тада има прилику да примени стечена знања. Васпитач доживотно учи јер како се мењају карактеристике друштвене структуре мењају се и карактеристике одрастања па се стварају и нове парадигме и педагогије у контексту васпитно – образовног процеса.

За васпитаче је стручно усавршавање изузетно важно. Они су покретачи промена у самом језгру образовне праксе. Запослени у образовном процесу кроз континуирано усавршавање указују на сопствену самосвест о савременој слици деце и важности њиховог поштовања. Корелација између васпитача и детета је обострана међузависност.

Стручно усавршавање је средство помоћу ког се запослени могу образовати и обезбедити добробит детета у свим развојним областима.

1. Хоризонтално учење и рефлексивна пракса две или више установа

Хоризонтално учење две или више установа представља могућност да се запослени у различитим установама повезују, информишу и подстичу на саморефлексију .

Процес заједничког учења између запослених у две или више установа подразумева исте принципе на којима се заснива хоризонтално учење у оквиру једне установе. Ипак, оно је сложеније јер захтева разумевање контекста других установа.

Циљ хоризонталног учења запослених у две или више установа је заједничко грађење знања и разумевања. Различити контексти омогућавају сагледавање праксе из различитих углова, проширују могућности и подстичу промишљање.

За унапређивање квалитета васпитно – образовног рада у предшколским установама важно је повезивање установа, не само из ближег окружења већ и из различитих крајева, са различитим искуством и капацитетима. Све то нам олакшава примена дигиталних технологија.

2. Примери промена prakse:

ПУ „Радост“ била је у посети ПУ „Моје детињство“ у Чачку и то у вртићу „Младост“ који је *кластер ценар* примене Основа програма предшколског васпитања и образовања *Године узлета*. У том вртићу се организују стручне посете запослених из других предшколских установа у Србији а у циљу хоризонталног учења и промене праксе. Тема ове стручне посете била је *Заједнички простори – простор у улози трећег васпитача.*

Тема хоризонталног учења са предшколском установом из Београда била је Линија промена а то је техника за фокусирање дискусије о томе који пут је пређен до сада и куда учесници желе да иду даље.

Ова техника је лака за примену, захтева минимално време за припрему и мање од два сата времена за реализацију. Водитељ састанка представља листу питања за промишљање а затим учесници своје појединачне одговоре постављају на временску линију и сумирају одговоре.

3. Хоризонтално учење на нивоу установе

Стручно усавршавање запослених у предшколским установама се планира у складу са законском и подзаконском регулативом, потребама образовног система и приоритетним областима које утврђује министар, на основу развојног плана установе заснованог на налазима самовредновања и спољашњег вредновања квалитета рада установе, на основу личних планова стручног усавршавања запослених сачињених у складу са самовредновањем нивоа развијености компетенција и података из стручно - педагошког надзора и спољашњег вредновања. (*Правилник о вредновању квалитета рада установе, Службени гласник РС, бр. 10/19*).

Стручно усавршавање које се одвија кроз индивидуалано и заједничко учење унутар установе треба да буде усклађено тако да се сви поменути видови прожимају, подупиру и доприносе истом циљу.

У хоризонтално учење предшколске установе могу се укључивати и различити актери (колеге из других установа, стручњаци других профила, истраживачи, родитељи...), сви они који могу допринети критичком преиспитивању праксе, размени искуства и заједничким истраживањима, грађењу заједничких знања и покретању акција у правцу промена. (Лакичевић, Кораћ, Михајловић и Златаровић, 2022).

4. Примери промена праксе:

У раду смо навели да се од васпитача, између осталог, очекује да буду рефлексивни практичари, да континуирано истражују и преиспитују сопствену праксу, да буду агенси промена, да се заједнички ангажују у промовисању професије и развоју установе, да сарађују и раде тимски, да граде заједницу учења, хоризонтално уче и сл. (Кораћ и Ђерманов, 2023).

Рефлексивна пракса је процес преиспитивања личних имплицитних уверења и претпоставки заснованих на искуству, теоријских поставки кроз праксу али и преиспитивања праксе и грађења теорије о њој јер теорија и пракса се међусобно проверавају, преиспитују и мењају, једна другу обликују у сложеном, јединственом процесу. (Лакичевић, Кораћ, Михајловић и Златаровић, 2022: 12).

Рефлексивни практичар је спреман да промишља, преиспитује и уноси потребне промене постављајући себи питања као што су:

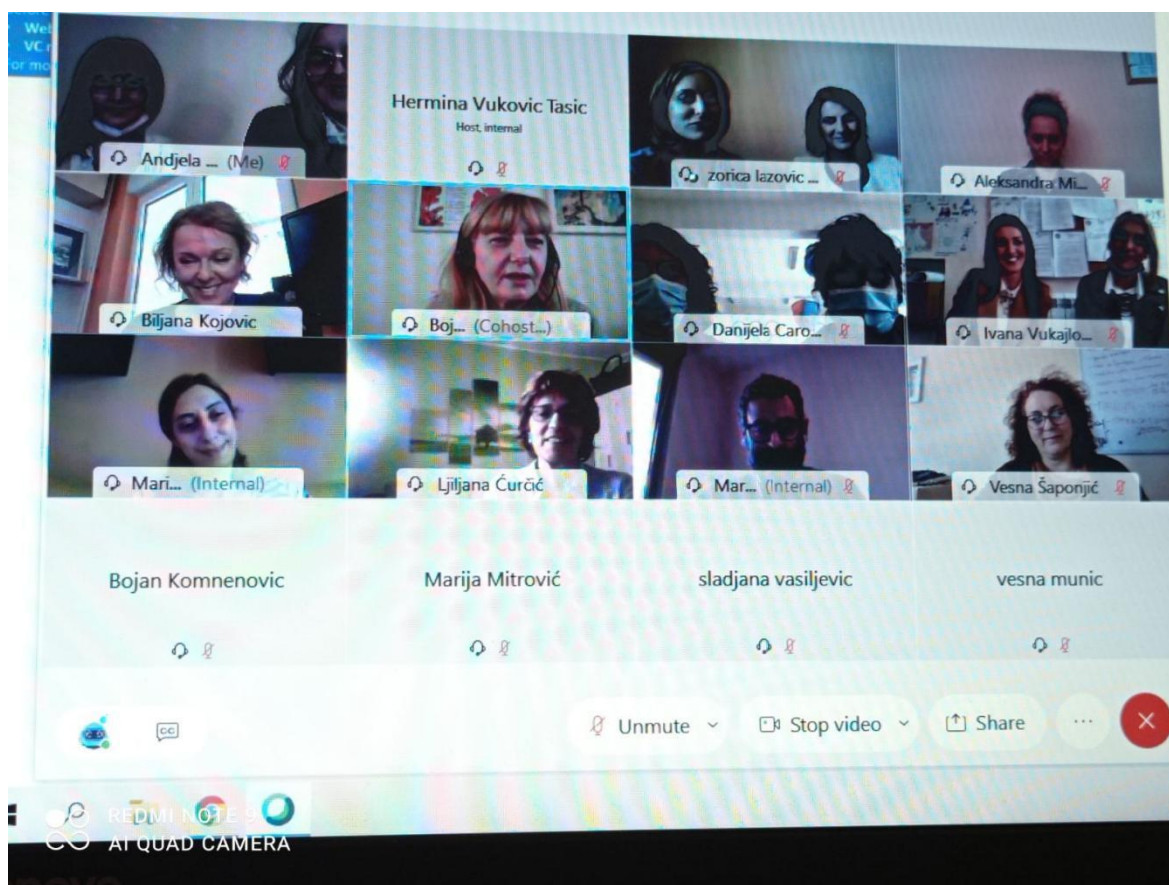
- Шта радим, о ком искуству говорим?
- Како разумем ову ситуацију у пракси?
- Зашто радим на такав начин?
- У шта верујем, шта ми је важно?
- Како моје вредности утичу на тумачење ове ситуације?
- По чему се моје процене разликују од процена мојих колега?
- Шта ми треба од других, на који начин други могу да допринесу мом процесу промишљања?
- Шта сам научила?
- Који је мој план за даље?
- Шта мењам? (Лакичевић, Кораћ, Михајловић и Златаровић, 2022: 13)

Како би смо сагледали праксу из више перспектива, дубље разумели своје поступке у одређеном контексту, креирали будуће акције у правцу потребних промена потребни су нам и увиди и подршка колега.

Концепт рефлексивне праксе можемо ставити у оквире хоризонталног учења и промишљати о концепту заједничке рефлексивне праксе као заједничком грађењу контекста који омогућава саморефлексију, саморазумевање али и заједничко разумевање и промену праксе. Лакичевић, Кораћ, Михајловић и Златаровић, 2022: 13)

Овакав начин рефлексивне праксе примењујемо у хоризонталном учењу у установи.

Хоризонтално учење са Светском банком у којој су учествовали васпитачи, стручни сарадници, чланови управе ПУ „Радост“ у Чачку, родитељи и представници Светске банке. Циљ ове хоризонталне размене била је размена искустава и мишљења о практичном делу имплементације промена након имплементације Основа програма предшколског васпитања и образовања, „Године узлета“ (2019).

ЗАКЉУЧАК

Истраживање је показало значајну подршку васпитача процесу самовредновања у предшколским установама, као и њихову отвореност и ангажованост у процесу рефлексije. Већина учесника изразила је позитивне ставове и идентификовала користи самовредновања унутар свог рада.

Значај ових резултата је вишестук. Резултати наглашавају важност самовредновања унутар предшколских установа као средства за професионални развој васпитача и унапређење квалитета образовања и васпитања деце. Подршка васпитача самовредновању од стране руководства и стручне службе установе представља важан фактор за успешност овог процеса. Идентификовани изазови и баријере у процесу самовредновања пружају могућност за унапређење праксе и примену адекватних стратегија за њихово превазилажење.

Установе могу користити ове резултате за дизајнирање програма обуке и развоја за васпитаче, усмерене на јачање њихових вештина самовредновања и рефлексije. Руководство установа може на основу тога радити на подстицању културе отворености и ангажованости у процесу самовредновања и рефлексije.

Идентификовани изазови и баријере могу бити мета циљаног рада и развоја стратегија за њихово превазилажење, што би допринело ефикасности и квалитету самовредновања у установама.

С обзиром на широку подршку и позитивне ставове васпитача о самовредновању и рефлексiji, као и препознате могућности за унапређење, кључно је да установе предузму конкретне кораке за имплементацију промена. Ово укључује развој и усавршавање програма обуке за васпитаче, стварање подстицајне околине за рефлексiju и самовредновање, као и појачану сарадњу између руководства, васпитача и стручне службе у унапређењу ових процеса. Само кроз овакав систематичан приступ и сталну ангажованост свих актера у образовном процесу можемо остварити значајне побољшање у квалитету предшколског васпитања и образовања.

ЛИТЕРАТУРА

Годишњи план самовредновања ПУ „Радост“ Чачак, интерни документ

Dedaj, M. D. (2019). Akciona istraživanja u funkciji refleksivne prakse vaspitača. *Sinteze - časopis za pedagoške nauke, književnost i kulturu*, 8(16), 87-94.

Đermanov, J. i Korać, I. (2023). Horizontalno učenje i rukovođenje: interni potencijal za razvoj škole u zajednicu učenja. *Inovacije u nastavi*. 1 (36), 86-101. doi: 10.5937/inovacije2301086D

Korać, I. i Đermanov, J. (2023). Horizontalno učenje: izazovi za promene u profesionalnom razvoju nastavnika i vaspitača. *Društvene i humanističke studije*, 2 (23), 521 – 540.

Korać, I., Đermanov, J., & Šćepanović, D. (2021). *Primary school and preschool teacher motivation for horizontal learning: the challenges and perspective of the professional learning communities development*. In: Gutvajn, N. Stanišić, J. & Radović, V. (Ed.). *Problems and Perspectives of Contemporary Education* (pp. 141-155). Belgrade: Institute for Educational Research.

Korać, I. (2018). Timovi za inkluzivno obrazovanje kao kontekst horizontalnog učenja vaspitača/The Teams for Inclusive Education as a Context of Preschool Teachers' Horizontal Learning. *Teme, časopis za društvene nauke/Jornal for Social Science*, 42 (2), 401-416.

Корач, И. (2019). Действенные исследования в функции профессионального развития воспитателей и совершенствования деятельности дошкольного учреждения/под ред. С. И. Кудинова, О. Б. Михайловой. *Личность в современном обществе: образование, развитие, самореализация: Материалы Международной научно-практической конференции, посвященной 80-летию доктора психологических наук, профессора А.И. Крупнова* (33–40) Москва: Российский Университет Дружбы Народов.

Lakičević, O., Korać, I., Mihajlović, M. i Zlatarović, V. (2022). *Zajedničkim učenjem do kvaliteta, Vodič za stručno usavršavanje u predškolskoj ustanovi kroz primenu*

horizontalnog učenja. Beograd: Ministarstvo prosvete nauke i tehnološkog razvoja RS.

Mijailović, G., Dedaj, M., Korać, I., Nikolić, M., Panić, T., Savičević, D., Prlić, I. i Damnjanović, J. (2018). *Razvijanje i evaluacija modela projektnog učenja u inicijalnom obrazovanju vaspitača*. Sremska Mitrovica: Visoka škola strukovnih studija za vaspitače i poslovne informatičare – Sirmium.

McFarland, L, Saunders, R, Allen, S. (2009). Reflective Practice and Self-Evaluation in Learning Positive Guidance: Experiences of Early Childhood Practicum Students. *Early Childhood Education Journal*,

Павловић Бренеселовић, Д. и Крњаја, Ж. (2017). *Калейдоскоп: Основе диверсификованих програма предшколског васпитања и образовања*. Институт за педагогију и андрагогију; Филозофски факултет Универзитета у Београду.

Правилник о основама програма предшколског васпитања и образовања – Године узлета (2018). „Службени гласник РС”, бр. 88/17 и 27/18 – др. закон.

Правилник о стандардима квалитета рада установе, Службени гласник РС, бр. 9/18

Правилник о вредновању квалитета рада установе, Службени гласник РС, бр. 10/19

Stanojević, B., Erić, A. i Pavlović, T. (2019). *Učenje kroz praksu u vrtiću*. Beograd: Kreativni centar.

Carlson, S. (2022). *Reflective Practice in Early Childhood Education*, dostupno na <https://blog.storypark.com/2022/09/reflective-practice-in-early-childhood-education/>

ПРИЛОГ

Прилог 1: Анкета о ставовима васпитача према самовредновању и рефлексiji у предшколској установи

Поштована/и колегинице/га,

Добродошли у истраживање које има за циљ дубље разумевање Ваших ставова и пракси у вези са самовредновањем и рефлексijом у предшколској установи. Ваше искуство и мишљење су од изузетне важности како бисмо идентификовали кључне аспекте ове важне димензије васпитно-образовног процеса.

Анкета се спроводи у оквиру истраживачког рада и Ваше искрено учешће ће нам помоћи да идентификујемо изазове, потребе и могућности за унапређење ових кључних аспеката рада у предшколским установама. Молимо вас да одвојите неколико минута вашег времена како бисте попунили ову анонимну анкету.

Хвала унапред на сарадњи!

1. Пол: 1) мушки 2) женски

2. Године радног стажа: 1) 0-2 2) 3-10 3) 11-21 4) више од 21

3. Дипломирали сте на:
 - 1) основним студијама у трајању од 3 године (висока школа)
 - 2) основним студијама у трајању од 4 године (факултет)
 - 3) специјалистичким студијама
 - 4) мастер студијама

4. Како оцењујете значај процеса самовредновања у оквиру Предшколске установе за Ваш професионални развој као васпитача?

- 1) веома битно
- 2) битно
- 3) мање битно
- 4) небитно
- 5) нисам сигуран/а

5. У којој мери сматрате да процес самовредновања у оквиру предшколске установе доприноси унапређењу Ваших компетенција?

- 1) уопште не доприноси
- 2) мало доприноси
- 3) доприноси
- 4) значајно доприноси
- 5) нисам сигуран/а

6. Које предности видите у примени самовредновања у контексту рада са децом у вртићу?

7. Да ли сматрате да самовредновање доприноси бољем разумевању Ваше улоге као васпитача?

- 1) да
- 2) не
- 3) нисам сигуран/а

8. Како описујете своје искуство у спровођењу самовредновања у предшколској установи?

- 1) позитивно
- 2) углавном позитивно
- 3) углавном негативно
- 4) негативно

9. Молимо Вас да образложите своје позитивно/негативно искуство:

10. Које баријере или изазове идентификујете у вези са процесом самовредновања у предшколској установи?

11. Колико се по Вашем мишљењу подржава процес самовредновања од стране руководства установе?

- 1) уопште се не подржава
- 2) мало се подржава
- 3) подржава се
- 4) значајно се подржава

12. Колико се по Вашем мишљењу подржава процес самовредновања од стране стручне службе установе?

- 1) уопште се не подржава
- 2) мало се подржава
- 3) подржава се
- 4) значајно се подржава

13. Да ли сматрате да постоје области у којима би самовредновање могло бити унапређено у вашем вртићу?

- 1) да
- 2) не
- 3) нисам сигуран/а

14. Уколико сте одговорили са да, молим Вас наведите које су то области:

15. Да ли приступате рефлексiji у односу на сопствени рад након завршеног пројекта/теме?

- 1) да
- 2) не
- 3) понекад

16. У којој мери сматрате да овакав начин рефлексije доприноси унапређењу васпитно-образовног рада?

- 1) уопште не доприноси
- 2) мало доприноси
- 3) доприноси
- 4) значајно доприноси
- 5) нисам сигуран/а

Унапред захваљујем на Вашем учешћу у истраживању.